

BÀI 1:

VĂN BẢN TRUYỆN KÍ VN HIỆN ĐẠI TÔI ĐI HỌC

Thanh Tịnh

I. Khái quát về văn học VN từ đầu thế kỉ XX- CMT8-1945

A. Mục tiêu cần đạt :

- + HS nắm được một cách khái quát về hoàn cảnh lịch sử , tình hình xã hội , tình hình phát triển văn học và những thành tựu nổi bật của thời kỳ văn học này .
- + HS hiểu khái quát những nét chính về nội dung , nghệ thuật tiêu biểu ở từng giai đoạn văn học .
- + Luyện các kỹ năng phân tích , bình giảng các chi tiết , các hình ảnh thơ có trong các văn bản thể hiện chủ đề nội dung tư tưởng .
- + Lập dàn ý theo các kiểu văn bản theo yêu cầu của đề ra sau khi đã tìm hiểu xong văn bản + Giáo dục cho HS tình yêu quê hương đất nước , lòng căm thù giặc ngoại xâm , có sự đồng cảm với số phận những người cùng khổ trong xã hội .

B. Nội dung bài học :

1. Về tình hình xã hội và văn hoá :

a. Hoàn cảnh lịch sử và xã hội :

- Thực dân Pháp đặt xong được ách đô hộ vào Việt Nam và tiến hành khai thác thuộc địa . Xã hội Việt Nam từ xã hội phong kiến chuyển sang xã hội thực dân nửa phong kiến .
 - Sự thay đổi lớn lao về chế độ xã hội ấy kéo theo sự thay đổi về cơ cấu giai cấp , ý thức hệ văn hoá khá sâu sắc và nhanh chóng .
 - Mâu thuẫn giữa dân tộc ta với thực dân Pháp , giữa nhân dân ta với (chủ yếu là nông dân) với phong kiến ngày càng trở nên sâu sắc và quyết liệt .
- * văn học Việt Nam từ đầu thế kỷ XX đến cách mạng tháng Tám 1945 sẽ phát triển trong điều kiện xã hội mới và tình hình văn hoá mới .

b. Tình hình văn hoá :

- Nền văn hoá phong kiến cổ truyền (từng gắn bó với văn hoá khu vực Đông Nam á , đặc biệt là gắn bó với văn hoá Trung Hoa , với nền Hán học) bị nền văn hoá tư sản hiện đại (đặc biệt là văn hoá Pháp) nhanh chóng lấn át. Chế độ thi cử chữ Hán bị bãi bỏ (bỏ các kỳ thi hương ở Bắc kỳ năm 1915 , ở trung kỳ năm 1918) .
- Tầng lớp trí thức nho sĩ phong kiến là trụ cột của nền văn hoá dân tộc suốt thời trung đại nay đã hết thời không được coi trọng nữa . Tầng lớp trí thức Tây học thay thế tầng lớp nho sĩ cũ , trở thành đội quân chủ lực làm nên bộ mặt văn hoá Việt Nam nửa đầu thế kỷ XX .
- Đời sống văn học , phương tiện văn học có những thay đổi lớn : một tầng lớp công chúng mới có thị hiếu thẩm mỹ , có nhu cầu văn học mới xuất hiện . Một thể hệ nhà văn mới ra đời , có điệu sống mới , cảm xúc mới , vốn văn hoá nghệ thuật mới , khác nhiều so với văn sĩ , thi sĩ Nho gia ngày xưa .

2. Tình hình văn học :

a. Quá trình phát triển của văn học từ đầu thế kỷ XX đến cách mạng tháng Tám 1945

- Văn học chia ra làm ba chặng lớn :

- + Hai thập kỷ đầu của thế kỷ XX .
- + Những năm 20 của thế kỷ XX .
- + Từ đầu những năm 30 đến cách mạng tháng Tám 1945 .
- Văn học gồm hai khu vực :
 - + Văn học hợp pháp : tồn tại và phát triển trong vòng pháp luật của chính quyền thống trị đương thời (thơ văn của Tân Đà , của Hồ Biểu Chánh ..
 - + Văn học bất hợp pháp : văn học yêu nước và cách mạng (thơ văn Phan Bội Châu , Phan Châu Trinh , Hồ Chí Minh ...
- Văn học phát triển theo ba trào lưu chính :
 - + Văn học yêu nước và cách mạng .
 - + Văn học viết theo cảm hứng hiện thực .
 - + Văn học viết theo cảm hứng lãng mạn
- * Văn học thời kỳ này bắt đầu và hoàn thành quá trình đổi mới văn học diễn ra ở mọi phương diện , mọi thể loại .
- + Nội dung : Đổi mới trên các mặt : tư tưởng , tình cảm , cảm xúc , tâm hồn , cách cảm, cách nghĩ ... của các nhà văn , nhà thơ trước cuộc đời , trước đất nước , trước con người và cả trước nghệ thuật . Ví dụ như khi nói về đất nước là nói đến nước là gắn với dân : “dân là sâ nước , nước là nước dân ” , còn nói về con người , bên cạnh con người xã hội , con người công dân còn phải nói đến con người tự nhiên , con người cá nhân .
- + Hình thức : đó là việc thay đổi về chữ viết (chữ quốc ngữ) , xuất hiện nhiều thể loại văn học mới , viết theo lối mới . Bên cạnh đó còn có sự đổi mới về ngôn ngữ : mang tính cá thể , gắn với đời sống bình thường , có tính dân tộc đậm đà hơn .

Văn bản : Tôi đi học

1. Vài nét về tác giả - Tác phẩm

***Tác giả.**

- Thanh Tịnh sinh năm 1911, mất năm 1988. Tên khai sinh là Trần Văn Ninh. Trước năm 1946 ông vừa dạy học, vừa làm thơ. Ông có mặt ở trên nhiều lĩnh vực : Thơ, truyện dài, ca dao, bút ký...nhưng thành công hơn cả là truyện ngắn. Truyện ngắn của ông trong trẻo mà êm dịu. Văn của ông nhẹ nhàng mà thâm sâu, mang dư vị man mác buồn thương, vừa ngọt ngào, vừa quyến luyến. Ông để lại sự nghiệp đáng quý:

+ Về thơ: Hận chiến trường, sức mồ hôi, đi giữa mùa sen.

+ Truyện: Ngậm ngải tìm trầm, Xuân và Sinh

*** Tác phẩm:**

- Tôi đi học in trong tập truyện ngắn Quê mẹ(1941), thuộc thể loại hồi ký: ghi lại những kỷ niệm đẹp của tuổi thơ trong buổi tựu trường

2. Phân tích tác phẩm

a. Tâm trạng của chú bé trong buổi tựu trường

***Trên đường tới trường:**

- Là buổi sớm đầy sương thu và gió lạnh chú bé cảm thấy mình trang trọng và đứng đắn trong chiếc áo vải dù đen dài – Lòng chú tung bùng, rộn rã khi được mẹ âu

yếm nắm tay dắt đi trên con đường dài và hẹp – Cậu bé cảm thấy mình xúc động, ngỡ ngàng, lạ lùng – Chú suy nghĩ về sự thay đổi – Chú băng khuông thấy mình đã lớn.

***Tâm trạng của cậu bé khi đứng trước sân trường**

- Ngạc nhiên, ngỡ ngàng, vì sân trường hôm nay thật khác lạ, đông vui quá - Nhớ lại trước đây thấy ngôi trường cao ráo sạch sẽ hơn các nhà trong làng. Nhưng lần này lại thấy ngôi trường vừa xinh xắn, oai nghiêm đĩnh đạc hơn – Chú lo sợ vẩn vơ, sợ hãi khấp nép bên người thân – Chú cảm thấy trơ trọi, lúng túng, vụng về... – Khi nghe ông đốc gọi tên, chú bé giật mình, lúng túng, tim như ngừng đập ... oà khóc nức nở.

***Tâm trạng của cậu bé khi dự buổi học đầu tiên.**

- Khi vào lớp học, cảm xúc băng khuông, hồi hộp dâng lên man mác trong lòng cậu . Cậu cảm thấy một mùi hương lạ bay lên. Thấy gì trong lớp cũng lạ lạ hay hay rồi nhìn bàn ghế rồi lăm nhận đó là của mình.

b. Hình ảnh người mẹ

- Hình ảnh người mẹ là hình ảnh thân thương nhất của em bé trong buổi tựu trường. Người mẹ đã in đậm trong những kỷ niệm mơ màng của tuổi thơ khiến cậu bé nhớ mãi. Hình ảnh người mẹ luôn sánh đôi cùng nhân vật tôi trong buổi tựu trường. Khi thấy các bạn mang sách vở, tôi thêm thường muốn thử sức mình thì người mẹ cúi đầu nhìn con, cặp mắt âu yếm, giọng nói dịu dàng “thôi để mẹ cầm cho ” làm cậu bé vô cùng hạnh phúc. Bàn tay mẹ là biểu tượng cho tình thương, sự săn sóc động viên khích lệ . Mẹ luôn đi sát bên con trai , lúc thì cầm tay, mẹ đẩy con lên phía trước , lúc bàn tay mẹ nhẹ nhàng xoa mái tóc của con....

3.Cách xây dựng truyện

1. Phương thức biểu đạt

2. Bố cục :

Đoạn 1: Từ đầu rộn rã (Hội trường kỷ niệm ngày đầu tiên tới trường)

Đoạn 2: Tiếp ngọn núi(Kỷ niệm trên đường tới trường)

Đoạn 3: Tiếp ngày nữa (Kỷ niệm trước sân trường)

Đoạn 4: Còn lại (Nhớ lại kỷ niệm trong buổi học đầu tiên)

4.Chất thơ trong truyện ngắn

a. Chất thơ được thể hiện trong cốt truyện: Dòng hồi tưởng, tâm trạng của nhân vật tôi ở những thời điểm khác nhau.

b. Chất thơ được thể hiện đậm đà qua những cảnh vật , tâm trạng, chi tiết đạt dào cảm xúc.

c. Giọng văn nhẹ nhàng, trong sáng, gợi cảm .

d. Chất thơ còn thể hiện ở những hình ảnh so sánh tươi mới giàu cảm xúc...

.Bài tập:

Đề 1: Hãy phân tích để làm sáng tỏ chất thơ của truyện “Tôi đi học” (Nâng cao ngữ văn trang 10)Đề hiểu vì sao *Tôi đi học* là một truyện ngắn giàu chất thơ, chúng ta cần hiểu chất thơ là gì?

Chất thơ là tính chất trữ tình – tính chất được tạo nên từ sự hoà quyện giữa vẻ đẹp của cảm xúc, tâm trạng, tình cảm với vẻ đẹp của cách biểu hiện nó để có thể khơi gợi những rung động thẩm mỹ và tình cảm nhân văn. Chất thơ là một thuật ngữ lý luận chỉ một phẩm chất đặc biệt của văn xuôi. Tác phẩm văn xuôi được xem là có chất thơ khi nội

dung của nó đi sâu vào trạng thái cảm xúc, diễn tả diễn biến trong trạng thái chủ quan với những rung động tinh tế. Chất thơ còn nằm trong hình thức thể hiện. Đó là tính nhạc, sự hàm xúc của ngôn từ, đó là sự linh hoạt của các thủ pháp nghệ thuật tạo cho giọng văn, lời văn sức truyền cảm lớn. Một truyện ngắn (hoặc tác phẩm văn xuôi) được coi là giàu chất thơ khi mỗi bận tâm của người viết không đặt vào việc kể lại một biến cố, sự việc, hành động mà là việc làm bật lên một trạng thái của đời sống hoặc của tâm hồn con người.

chất thơ trong *Tôi đi học* được biểu hiện một cách rõ nét, đậm đà qua cốt truyện, cảnh vật, tâm trạng, tình tiết,... vô cùng dào dạt và tràn đầy cảm xúc.

+ Trước hết, chất thơ được thể hiện ở chỗ truyện ngắn không có cốt truyện mà chỉ là dòng chảy cảm xúc, là những tâm tư tình cảm của một tâm hồn trẻ dại trong buổi khai trường đầu tiên với những cảm xúc ngọt ngào, man mác buồn nhưng cũng tung bừng khi lần đầu tiên được cắp sách tới trường: “Hàng năm cứ vào cuối thu lá ngoài đường rụng nhiều và trên không có những đám mây bàng bạc, lòng tôi lại náo nức những kỷ niệm mơn man của buổi tựu trường... Buổi mai hôm ấy, một buổi mai đầy sương thu và gió lạnh, mẹ âu yếm nắm tay tôi dẫn đi trên con đường làng dài và hẹp”. Những câu văn trong sáng, gợi cảm và giàu chất thơ kiểu như thế này đã để lại những dấu ấn đậm nét trong hành trang tinh thần của nhiều thế hệ bạn đọc. Có thể dễ dàng tìm thấy nhiều câu văn, nhiều đoạn văn đẹp và tha thiết trong các trang viết của ông. Thanh Tịnh thuộc loại nhà văn viết không nhiều. Tác phẩm của ông không gây ra những choáng váng, đột ngột mà nhẹ nhàng thấm sâu. Chừng nào con người còn yêu thương cảm xúc, còn nặng lòng gắn bó với quê hương, đồng loại thì còn tìm thấy trong những trang viết của Thanh Tịnh mỗi dây đồng cảm và niềm an ủi. Con người trong

tình yêu, tình bạn, tình vợ chồng, cha con, con người với quê hương... tất cả đều được ngòi bút của ông trình bày một cách nhẹ nhàng, thanh thoát và đầm ấm.

Đề 2: Cảm nghĩ về truyện ngắn “Tôi đi học”

A. Mở bài: + Giới thiệu nhà văn Thanh Tịnh và truyện ngắn tôi đi học + Dòng cảm xúc của nhân vật "tôi" : vẻ đẹp đáng yêu của tuổi thơ ngây

B. Thân bài: 1) tổng + Giới thiệu sơ lược nội dung truyện + Giọng kể chuyện trực tiếp của nhà văn tạo cảm giác gần gũi với người đọc , giúp người đọc có cùng cảm giác với nhà văn .

2)Phân tích

a) ko gian con đường đến trường đc cảm nhận có nhiều điều khác lạ (so với lúc chưa đi học) . Cảm giác thích thú hôm nay tôi đi học . Chất thơ trù tình lan toa mạch văn

b) Cảm giác trang trọng và đứng đắn của "tôi" : đi học là tiếp xúc với 1 thế giới lạ , khác hẳn với đi chơi thả diều

c) Cảm nhận của tôi và các cậu bé khi vừa đến trường : không gian ngôi trường tạo ấn tượng lạ lẫm và oai nghiêm , khiến cho các bạn học sinh cùng chung cảm giác choáng ngợp

d) hình ảnh ông đốc hiền từ và nhân hậu , nỗi sợ hãi nhỏ bé khi phải xa mẹ . Bởi thế khi nghe đến tên ko khỏi giật mình và lúng túng

e) khi vào lớp "Tôi" cảm thấy một cách tự nhiên, không khí gần gũi khi được tiếp xúc với bạn bè cùng trang lứa. Bài học đầu đời và buổi học đầu tiên khơi dậy những ước mơ tương lai như cánh chim sẽ được bay vào khoảng trời rộng.

3) Hợp

+ những cảm xúc hồn nhiên của ngày đầu tiên đi học là kỉ niệm đẹp đẽ và thiêng liêng của một đời người. giọng kể của nhà văn giúp ta sống cùng những kỉ niệm

+ Chất thơ lan toả trong cách miêu tả, kể chuyện và khắc hoạ tâm lí đặc sắc làm nên chất thơ trong truyện --> đây là lời nhận xét sau khi đã làm các phần ở trên, cảm nhận theo các trình tự ở trên rồi phân cuối này là hợp - nghĩa là hợp các ý đã nêu trên)

C) Kết bài: Nêu ấn tượng của bản thân về truyện ngắn (hoặc nêu những cảm nghĩ của nhân vật tôi trong sự liên hệ bản thân) VD: mở bài: " Hàng năm, cứ vào cuối thu ...những kỉ niệm mơ màng của buổi tựu trường, những câu văn ấy của thanh tịnh trên văn đàn VN hơn 60 năm rồi! thế nhưng "tôi đi học" vẫn là một trong những áng văn gợi cảm, trong truyện đầy chất thơ của văn xuôi

Đề 3: Đề bài: Dàn ý Cảm nhận về truyện ngắn Tôi đi học

Bài làm

A. Mở bài:

- Giới thiệu tác giả, tác phẩm: "Tôi đi học" là truyện ngắn nổi tiếng của nhà văn Thanh Tịnh.

- Khái quát nội dung, nghệ thuật chính của tác phẩm: Tác phẩm là dòng hồi tưởng về những kỉ niệm trong sáng của ngày đầu tiên đi học.

B. Thân bài:

Luận điểm 1: Cảm nhận về nội dung: Diễn biến tâm trạng nhân vật "tôi" trong ngày đầu tiên đến trường

* Tâm trạng nhân vật tôi trên con đường tới trường

- Thiên nhiên: Những kỉ niệm của buổi tựu trường đầu tiên trong đời được nhân vật "tôi" nhớ lại là thời điểm cuối thu, cây cối đang mùa thay lá. Những chiếc lá khô xào xạc trên đường tưởng như vô tri vô giác ấy đã trở thành những màu sắc thông điệp, thanh âm riêng hồi gợi lòng người nhớ về ngày khai trường đầu tiên.

- Con người: Hình ảnh trực tiếp tác động đến tác giả để tác giả nhớ tới buổi khai trường của chính mình đó là hình ảnh mấy em nhỏ rụt rè trong lần đầu tiên tới trường

- Tâm trạng nhân vật:

+ Nhớ về những kỉ niệm mơ màng thuở bé của mình

+ Vui sướng, háo hức như buổi khai giảng của chính mình

- Những kỉ niệm của nhân vật tôi:

+ Tác giả nhớ rất rõ từng chi tiết trong khung cảnh trên con đường đến trường, sương thu và gió lạnh với con đường dài và hẹp dường như trở nên khác lạ trong đôi mắt trẻ thơ bởi một điều vô cùng đơn giản: "Hôm nay tôi đi học".

+ Những suy nghĩ, hành động, từng cảm nhận về chính bản thân mình, từ bộ quần áo đến những hành trang mang theo đều cho thấy sự thay đổi, khôn lớn trong cậu bé nhưng đâu đó vẫn còn nét hồn nhiên, ngây thơ của một đứa trẻ lên 5.

* Tâm trạng nhân vật "tôi" khi tập trung ở sân trường